

NORSK-FINSK GRENSEVASSDRAGSKOMMISJON
SUOMALAIS-NORJALAINEN RAJAVESISTÖKOMISSIO

Anbefalinger fra Den norsk-finske grensevassdragskommisjonen 2022

Tiltak for å kontrollere forekomsten av pukkellaks i grenselver og sikre nok ressurser til koordinering og gjennomføring av tiltak i forkant av forventet pukkellaksinvasjon i 2023

Pukkellaks (*Oncorhynchus gorbusha*) har vært observert i Finnmark siden 1960-tallet, men de siste tiåret har omfanget hatt en eksplosiv vekst. I 2021 ble det meldt inn svært store fangster i elvene i Troms og Finnmark (over 110 000 pukkellaks), observasjoner av pukkellaks i sjø og elver langs hele norskekysten, inkludert grensevassdragene.

Pukkellaks er en fremmed art som kan skade naturmangfoldet vårt og den representerer en trussel mot lokale lakse-, sjøørret og sjørøyebestander. Påvirkningen på økosystemene er ikke fullt ut kjent. Forskere antar at arten er en klimavinner og at høyere sjøtemperaturer har betydning for overlevelse og invasjonspotensiale. Resultater fra miljøovervåking de to seneste årene i et utvalg av elver i Øst-Finnmark, viser tendens til at vannkvaliteten påvirkes gjennom stor fiskedød etter gyting (overgjødning). Videre antar man at pukkellaksens graving i bunnsedimenter har en negativ påvirkning på blant annet den truede elvemuslingen.

Pukkellaksen har etablert selvreproduserende bestander på Kolahalvøya og i Nord-Norge, og den er fortsatt i sterk vekst. At arten får etablere seg i vår region vil på sikt være en kilde til videre spredning i Norge og resten av Vest-Europa. I Russland har fiskeforvaltningsmyndigheter bekreftet at pukkellaks anses som en høstbar ressurs og at utfisking av pukkellaks på Kolahalvøya ikke er planlagt.

Norske myndigheter har i 2021 utarbeidet en handlingsplan for bekjempelsen av pukkellaks i Norge. Det er satt av 15 millioner på det norske statsbudsjettet til innkjøp av feller i 2022, og det er etablert en nasjonal kompetansegruppe for bekjempelse av pukkellaks. Gruppen gir råd om fangstmetoder, prioritering av vassdrag og øvrige råd om hvordan pukkellaksen kan bekjempes.

Arbeidet i den nasjonale (norske) kompetansegruppen og utprøving av ulike typer feller for ulike store vassdrag pågår nå for fullt. De lokale fiskerettshaverne skal bli satt i stand til å utføre effektive tiltak gjennom at staten tilbyr utstyr og driftsmidler. Man jobber for å få på plass effektive tiltak i 2023 i alle elver i Øst-Finnmark, samt i tillegg for mellomstore og store elver i Vest-Finnmark og Troms, i første omgang. Tiltakene vil begrense gyting og begrense bestandene både i Finnmark, Norge og hindre videre spredning

På finsk side overvåkes forekomsten og biologien til pukkellaks, og det er utviklet fiskemetoder egnet for fangst av pukkellaks (drivgarn og not) i samarbeid med lokale fiskere.

En utfordring er om det finnes effektive tiltak for de aller største elvene, som Tana og Neiden blant andre. En egen ekspertgruppe i Norge, som har erfaring fra fiskesperrer, skal samarbeide med fiskerettshaverne i disse elvene for å utrede hvilke fangstmetoder som egner seg.

Den norsk-finske grensevassdragskommisjon anbefaler:

- at norske og finske myndigheter omgående øker det grenseoverskridende samarbeidet om kunnskapsinnhenting og -utveksling, forskning og overvåking av pukcellaks, samt utreder og prøver ut hvilke tiltak som er gjennomførbare og betimelige med tanke på å kontrollere forekomsten av pukcellaks i grenseelver. Det er viktig at effektene av tiltakene følges opp i løpet av de neste oddetallsårene (2023, 2025).
- at norske og finske myndigheter samarbeider om utvikling av tiltak som er egnet til å bekjempe pukcellaks i Neiden- og Tanavassdraget. Uttak av pukcellaks må skje med metoder som gir minst mulig bifangst og slik at vandringsmuligheter for de stedegne fiskearter sikres.
- at norske og finske myndigheter avsetter og sikrer de nødvendige ressurser til gjennomføring av dette arbeidet på både kort og lang sikt.
- at ansvarlige norske og finske myndigheter informerer befolkningen på norsk og finsk side om hvordan forekomsten av pukcellaks skal kontrolleres i grenseområdene.

Tiltak for å hindre spredning av lakseparasitten *Gyrodactylus salaris*

Smitte med lakseparasitten *Gyrodactylus salaris* vil få enorme økologiske og samfunnsmessige konsekvenser for de nordlige grensevassdragene, innbyggerne i regionen og især for den samiske kulturen. Parasitten utgjør en trussel mot laksebestandene som vandrer ut i Atlanteren og Barentshavet. Ved en eventuell smitte, til f.eks. Tanaelva, er det lite sannsynlig at elven vil kunne behandles og friskmeldes fordi vassdraget er så stort. Bevaring av alle stedegne fiskeslag vil være en stor utfordring. Behandling av Tanavassdraget, hvis mulig, vil være svært ressurskrevende. *Gyrodactylus salaris* er oppdaget i nærheten av Tana- og Neiden vassdragene både i Norge (Skibotnelva) og i Russland (Tulomaelva og Kolaelva). Smitte kan spres på kort tid ved flytting av båter og andre farkoster fra områder med *Gyrodactylus salaris*. Konsekvensene av en eventuell smitte er svært store, og trusselen den utgjør må tas på alvor. Forebygging av spredning må derfor vies ekstra oppmerksomhet.

- Den norsk- finske grensevassdragskommisjonen framhever betydningen av grenseoverskridende samarbeid i forebygging av smitte, informasjonsformidling og overvåking av situasjonen. Kommisjonen anser behovet for at ansvarlige myndigheter har et tettere samarbeid og koordinerer sine forebyggende tiltak.
- Kommisjonen anbefaler at ansvarlige myndigheter i Norge og Finland i tillegg til desinfeksjon ved fiske vier oppmerksomhet på bruken av ulike typer vannkjøretøyer og forebygging av smitterisikoen knyttet til øvrige fritidsaktiviteter.
- Den norsk-finske grensevassdragskommisjonen anbefaler at ansvarlige myndighet i Norge utreder muligheten for å etablere buffersone for å effektivisere forebygging av spredning til grensevassdrag. På finsk side utgjør vassdragene for Pasvikelva, Munkelva og Tulomaelva et bufferområde der særlige bestemmelser for forebygging av spredning gjelder.

Kommisjonen gjentar anbefaling fra 2019

Mer forskning på villaksen i sjøfasen

Villaks er en viktig art for økosystemene i fjorder og elver. Fisket etter den har en meget høy verdi for lokalsamfunnet, både økonomisk, kulturelt og for livskvaliteten for de som bor der.

Våre ville laksefiskbestander er utsatt for mange trusler. Det er brukt mye ressurser til forskning på tilstanden til laksen og trusler mot den i elvestadiet. Truslene mot laksen, særlig smolten i sjøen er mindre godt kjent og det er behov for mer kunnskap. Truslene er blant annet rømt oppdrettsfisk, lakselus og introduserte arter som pukkellaks.

- Den norsk-finske grensevassdragskommisjonen anbefaler at begge lands myndigheter og forskningsinstitusjoner øker forskningsaktiviteten på villaksen i sjøen, og at det avsettes tilstrekkelige ressurser.